

Investigating the Status of Scientific Productions in Qur'an and Hadith Studies on Gender, Women, and Family Fields Using Co-Authorship Mapping: A Scientometric Study¹

Reza Karimi

Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, University of Qom, Qom, Iran
(Corresponding author). karimirez@gmail.com

Fa'ezeh Sadat Tabatabaei

Ph.D. student, Department of Knowledge and Information Science, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran. faeze.tabatabai@gmail.com

Abstract

Purpose: The purpose of the current research is to investigate the growth process of scientific outputs, core publications, universities, and research institutions active in the field of Qur'an and Hadith studies. Additionally, the study aims to explore issues related to gender, women, and family, and to determine the position of researchers in the production of scientific outputs in this field.

Method: The research is applied in terms of type, and its method is scientometric. The research community included approximately 2455 scientific outputs collected from the database of the Women and Family Research Institute. The data was transferred to Excel software as a text file, controlled, and the keywords were standardized. The relationship between authors and maps was determined using USENET software. Clusters and authors' co-occurrence maps were drawn using NetDraw and VOSviewer software.

Findings: The growth rate of studies in this field is 11.38%, indicating that researchers in the fields of Qur'an and Hadith, gender, women, and family have shown increased interest in interdisciplinary research. The journals Payam Zan, Strategic Studies of Women, Shia Women, Jurisprudence and Family Law, Islamic Research Journal of Women and Family, and Women and Culture have the highest frequency, respectively. According to the Bradford rule, there are 260 main authors, with each author having a minimum of 3 and a maximum of 29 articles. The cluster of authors in the studied field is divided into 9 sub-clusters.

Conclusion: While the review of scientific publications reflects the status of scientific research and the standing of each individual, university, and research institute in terms of scientific output, it also helps identify leading researchers and key journals. Moreover, it enhances scientific collaboration and communication among researchers in the specific field under review. This process serves as a valuable tool for policymaking, scientific planning, and establishing research priorities.

Keywords: Scientific Productions, Co-Authorship, Scientometrics, Qur'an and Hadith Studies, Gender.

Cite this article: Karimi, R. & Tabatabaei, F.S. (2024). Investigating the Status of Scientific Productions in Qur'an and Hadith Studies on Gender, Women, and Family Fields Using Co-Authorship Mapping: A Scientometric Study. *Applied Scientometric Studies*, 1(1), p. 39-60.

Received: 2023-12-04 ; **Revised:** 2024-01-20 ; **Accepted:** 2024-02-17 ; **Published online:** 2024-03-21

© The Author(s).

Article type: Research Article

Published by: University of Qom.

بررسی وضعیت تولیدات علمی حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از ترسیم هم‌نویسندگی: یک مطالعه علم‌سنجی^۱

رضا کریمی

دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه قم، قم، ایران (نویسنده مسئول). karimirez@gmail.com

فائزه السادات طباطبائی

دانشجوی دکتری، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. faeze.tabatabai@gmail.com

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی روند رشد بروندهای علمی، نشریات هسته، دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی فعال در حوزه مطالعات قرآن و حدیث و مباحث جنسیت، زنان و خانواده، و درنهایت تعیین جایگاه پژوهشگران در تولید بروندهای علمی این حوزه است.

روش: پژوهش از نظر نوع، کاربردی بوده و روش آن علم‌سنجی است. جامعه پژوهش شامل حدود ۲۴۵۵ برونداد علمی بوده که از پایگاه اطلاعاتی پژوهشکده زن و خانواده جمع‌آوری شد. داده‌ها به صورت فایل متنی به نرم‌افزار اکسل منتقل و کنترل شده و یکدست‌سازی کلیدواژه‌ها صورت گرفت. با استفاده از نرم‌افزار یوسنت ارتباط بین نویسندگان و نقشه‌ها مشخص شد. با نرم‌افزار نت‌دراو و ووس‌ویور، خوشه‌ها و نقشه کلی هم‌رخدادی نویسندگان ترسیم گردید.

یافته‌ها: نرخ رشد مطالعات این حوزه ۱۱/۳۸ درصد است که نشان می‌دهد پژوهشگران حوزه‌های مطالعاتی قرآن و حدیث، جنسیت، زنان و خانواده، بیشتر به پژوهش بین‌رشته‌ای اقبال نشان داده‌اند. مجلات پیام زن، مطالعات راهبردی زنان، بانوان شیعه، فقه و حقوق خانواده، پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده و زن و فرهنگ به ترتیب بالاترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. نویسندگان اصلی برحسب قاعده برادفورد ۲۶۰ نویسنده هستند که هر نویسنده دارای حداقل ۳ و حداکثر ۲۹ مقاله است. خوشه نویسندگان حوزه مورد مطالعه به ۹ خوشه فرعی تقسیم شده است.

نتیجه‌گیری: بررسی تولیدات علمی ضمن اینکه معرف وضعیت تولیدات علمی و جایگاه هریک از افراد و دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی از لحاظ تولید علمی است، منجر به شناخت پژوهشگران برتر و مجلات هسته شده و روند همکاری‌ها و ارتباطات علمی میان پژوهشگران حوزه مورد بررسی را تسهیل نموده و ابزار مناسبی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی علمی و تعیین اولویت‌های پژوهشی فراهم می‌آورد.

کلیدواژه‌ها: تولیدات علمی، هم‌نویسندگی، علم‌سنجی، مطالعات قرآن و حدیث، جنسیت.

استناد به این مقاله: کریمی، رضا؛ طباطبائی، فائزه السادات (۱۴۰۳). بررسی وضعیت تولیدات علمی حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از ترسیم هم‌نویسندگی: یک مطالعه علم‌سنجی. *مطالعات کاربردی علم‌سنجی*، ۱(۱)، ص ۳۹-۶۰.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۱۰/۳۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۸؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۱/۰۲

ناشر: دانشگاه قم

نوع مقاله: پژوهشی

© نویسندگان.

۱. مقدمه

توان و ظرفیت پژوهشی و تولیدات علمی هر کشور، شاخصی معتبر در ارزیابی و تعیین جایگاه علمی کشورها و بیانگر توسعه یافتگی آن‌ها است (رضاقلی لالانی، ۱۳۹۰). از این‌رو، توجه سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران در سطوح ملی و بین‌المللی را به خود جلب نموده است. سیاستگذاری پژوهشی، از مهم‌ترین ارکان سیاست‌های توسعه در سراسر جهان است. از آنجا که برون‌دادهای هر حوزه، متأثر از جریان‌ها و گرایش‌های مطالعاتی و پژوهشی درون آن حوزه است، بنابراین، بررسی کمی و تحلیل کیفی تولیدات علمی یک حوزه برای اطلاع از وضعیت موجود، اعم از گرایش‌های مطالعاتی و رویکردهای تحقیقاتی آن حوزه، بهترین ابزار برای پژوهشگران محسوب می‌شود. بررسی، سنجش و ارزیابی تولیدات علمی و فعالیت‌های پژوهشی، با ابزارهایی همچون علم‌سنجی انجام‌پذیر است. مطالعات علم‌سنجی در عصر کنونی به عنوان روشی مؤثر برای بررسی تولیدات علمی افراد، سازمان‌ها و کشورها و تشخیص وضعیت پژوهشی مورد استفاده قرار می‌گیرند. این مطالعات می‌توانند تعداد پژوهش‌های علمی را اندازه‌گیری کرده و میزان اهمیت رشته‌های مختلف علمی را بررسی نمایند. همچنین، آن‌ها به پژوهشگران این امکان را می‌دهند که تغییرات و روند رشد پژوهش‌ها را مشاهده و رصد کرده و برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های پژوهشی آتی را بهبود می‌بخشند.

از سوی دیگر، با توجه به پیچیده و چندبُعدی شدن مسائل بشری، نیاز به انجام پژوهش‌های بین‌رشته‌ای، بیش از پیش نمود پیدا کرده است. روند پژوهش در عصر حاضر به گونه‌ای است که هیچ یک از حوزه‌های علمی قادر نیستند راه‌حل مسائل خاص خود را تنها در درون مرزهای خویش جست‌وجو کنند. حوزه‌های علمی ناگزیر با یکدیگر ارتباط برقرار کرده و پژوهش‌های بی‌شماری با همکاری متخصصان حوزه‌های مختلف علمی انجام داده‌اند که این پیوند گاه ممکن است با گذشت زمان، به پیدایش رشته‌های علمی جدید منجر شود (حری، ۱۳۷۲). کنار هم قرار گرفتن تخصص‌های چند رشته، به حل مشکلات یا کشف جنبه‌های جدید علمی کمک شایانی می‌کند. اهمیت این موضوع در توجه دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها به اولویت‌های پژوهشی بین‌رشته‌ای به خوبی مشخص است. این شرایط باعث پدید آمدن پارادایم بین‌رشته‌ای شده است. به این دلیل، بین‌رشته‌ای و مفاهیم مشابه مانند میان‌رشتگی، چندرشدگی و مانند آن، به عنوان یکی از مسائل مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران علمی و پژوهشی قرار گرفته است. به این ترتیب، اجرای پژوهش‌ها و انتشار برون‌دادها و نتایج علمی می‌تواند به صورت فردی (تک‌نویسنده‌ای)^۱ یا گروهی (چند نویسنده‌ای)^۲ تحقق یابد.

<https://apss.gom.ac.ir/>

1. Solo-authorship

2. Co-authorship

مشارکت و همکاری افراد در تألیفات علمی، یک فرایند خلق مشترک است که طی آن دو یا چند نفر با مهارت‌های تکمیلی با یکدیگر در تعامل‌اند. همکاری علمی بر کیفیت کار علمی اثر خواهد گذاشت (Newman, 2001). مشخص است که اجرای پژوهش‌های گروهی و انتشار برون‌دادهای علمی نیازمند تعاملات ذهنی و اجتماعی بین همکاران پژوهشی است که این تعاملات می‌توانند از طریق شبکه‌های هم‌نویسندگی^۱ به واقعیت درآمده و مدل‌های شبکه‌ای متعددی برای تحلیل این ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی فراهم کنند. به عبارت دیگر، ازجمله رایج‌ترین نوع شبکه‌های اجتماعی، می‌توان از شبکه‌های هم‌نویسندگی نام برد (عرفان‌منش و ارشدی، ۱۳۹۴). رسمی‌ترین شکل همکاری فکری در تولید پژوهش‌های علمی، هم‌نویسندگی است (سهیلی، عصاره و فرج‌پهلوی، ۱۳۹۲). برای تحلیل و بررسی ویژگی‌های این شبکه‌ها، می‌توان از شاخص‌های متعددی استفاده کرد و مبنای تحلیل شبکه‌های اجتماعی را به کار گرفت (Newman, 2001). به این ترتیب، همان‌طور که شبکه اجتماعی مجموعه‌ای از گره‌ها (موجودیت‌ها) و یال‌ها (پیوندها) است؛ در شبکه‌های هم‌نویسندگی نیز، تعدادی از پژوهشگران (گره‌ها)، از طریق تألیف مشترک (پیوندها) به یکدیگر متصل شده و نوعی شبکه اجتماعی تشکیل می‌دهند. ترسیم و تجزیه و تحلیل شبکه‌های هم‌نویسندگی پژوهشگران، یک سیستم پایش الگوهای همکاری را فراهم می‌نماید. از این اطلاعات می‌توان در بهبود تصمیم‌گیری‌ها در زمینه سیاست‌گذاری‌های علمی بهره برد (اصنافی، حسینی و آمایه، ۱۳۹۶).

در میان رشته‌های علمی، یکی از حوزه‌های پژوهشی که رویکرد میان‌رشته‌ای دارد و پژوهشگران حوزه‌های مختلف موضوعی، شبکه‌های هم‌نویسندگی ایجاد کرده‌اند، حوزه مطالعاتی قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده است. نیازهایی همچون تولید علوم انسانی بر مبنای قرآن و لزوم توسعه مطالعات قرآنی و حدیثی به منظور برطرف کردن نیازهای روز جامعه، خواندناخواه باعث شده که لزوم و نیاز ورود مطالعات میان‌رشته‌ای به عرصه‌های قرآنی، بیش از پیش خود را نشان دهد. همان‌طور که ذکر شد، یکی از این حوزه‌های میان‌رشته‌ای که می‌تواند در حوزه مطالعات قرآن و حدیث مورد توجه قرار گیرد، حوزه موضوعی جنسیت، زنان، خانواده است که مباحث مرتبط با آن در قرآن و کلام اهل بیت (ع) مشاهده می‌شود و در بعضی موارد نیاز به دقت نظر بیشتر برای درک بهتر و عمیق‌تر مباحث قرآنی در حوزه جنسیت، زنان و خانواده مشاهده می‌شود. از طرف دیگر، با توجه به توسعه و گسترش پژوهش‌های حوزه علوم قرآن و حدیث با مباحث جنسیت، زنان، و خانواده و مشخص نبودن وضعیت تولیدات علمی این حوزه، نیاز است جهت بهره‌برداری بیشتر از قابلیت‌های پژوهشی و همچنین ارائه پیشنهادهایی به منظور کمک به پژوهشگران، تصویری از وضعیت

پژوهش‌ها ارائه شده و تولیدات علمی این زمینه پژوهشی به لحاظ علم‌سنجی مورد بررسی قرار گیرد، تا بتوان با استفاده از نتایج چنین پژوهش‌های علم‌سنجی، به برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری علمی پرداخت. از این‌رو، پژوهش حاضر در تلاش است با استفاده از فنون علم‌سنجی، روند رشد برون‌دادهای علمی، نشریات هسته، مجلات برتر منتشرکننده تولیدات علمی، دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی فعال در این عرصه و درنهایت، جایگاه پژوهشگران و نویسندگان را در تولید برون‌دادهای علمی حوزه مطالعات قرآن و حدیث و مباحث جنسیت، زنان و خانواده به تصویر کشد. نتایج این پژوهش با نشان دادن حدود فعالیت هر فرد و دانشگاه، به پژوهشگران کمک خواهد کرد تا با پی بردن به جایگاه خود نسبت به دیگر پژوهشگران در سطح ملی، میزان عملکرد مؤثر خود را سنجیده و با آگاهی از اولویت‌های پژوهشی این حوزه، به کار علمی بپردازند. به علاوه، بررسی تولیدات علمی ضمن اینکه می‌تواند معرف وضعیت تولیدات علمی و جایگاه هر یک از افراد و دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی آن‌ها از لحاظ تولید علمی در این حوزه باشد، منجر به شناخت پژوهشگران برتر و مجلات هسته شده و روند همکاری‌ها و ارتباطات علمی میان پژوهشگران حوزه مطالعات قرآن و حدیث و جنسیت، زنان و خانواده را تسهیل نماید. از این رهگذر، ابزار مناسبی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی علمی فراهم می‌گردد. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی مختلف، با درک صحیح از توانمندی‌ها و منابع موجود، و همچنین شناخت نقاط قوت و ضعف در پروژه‌های تحقیقاتی، قادر خواهند بود خط‌مشی‌های مؤثری برای آینده طراحی نمایند. این خط‌مشی‌ها به رفع نواقص و تقویت نقاط قوت کمک خواهند کرد و امکان بهره‌برداری بیشتر از پروژه‌های علمی و تعیین اولویت‌های پژوهشی را فراهم می‌آورند. با توجه به این مطالب و اینکه تاکنون مطالعه‌ای در زمینه برون‌دادها و تولیدات علمی در حوزه مطالعات قرآن و حدیث و مباحث جنسیت، زنان و خانواده انجام نشده، مطالعه حاضر به این مهم پرداخته است.

به طور کلی، پژوهش‌های علم‌سنجی در حوزه جنسیت، زنان و خانواده را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم نمود. دسته اول پژوهش‌هایی هستند که با استفاده از ترسیم نقشه هم‌رخداد واژگانی به بررسی مسائلی از قبیل توصیف‌گرهای هسته و حیطه‌های موضوعی برون‌دادهای علمی، میزان تغییرات در زیرحوزه‌های موضوعی، وضعیت فراوانی کلیدواژگان، تعیین خوشه‌های موضوعی، هم‌رخدادی واژگان براساس سنجه‌های مرکزیت، وضعیت ساختار شبکه هم‌رخداد واژگانی از لحاظ پیوستگی و گسستگی، وضعیت بلوغ، توسعه‌یافتگی، ظهور و زوال موضوعات و... پرداخته‌اند. در این زمینه می‌توان به پژوهش‌های طباطبایی امیری، کریمی و قاسم‌پور (۱۳۹۸)، کریمی، عرب خراسانی، طباطبایی امیری و نصیری (۱۴۰۰)، جواهری، وکیلی مفرد، امیری و خاصه (۱۴۰۰)، مکی‌زاده و

رشیدی بشرآبادی (۱۴۰۰) و کریمی و طباطبایی امیری (۱۴۰۱) اشاره کرد.

دسته دوم پژوهش‌هایی هستند که تمرکز آن‌ها بر ترسیم و تحلیل شبکه هم‌نویسندگی و همکاری‌های علمی قرار دارد. در این پژوهش‌ها، مقولاتی از جمله الگوی تألیف گروهی یا انفرادی مقالات، تعیین نویسندگان، مجلات، دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی، و کشورهای هسته، ساختار شبکه هم‌نویسندگی، نقشه همکاری‌های علمی براساس سنجه مرکزیت، خوشه‌های هم‌نویسندگی و... مورد مذاقه قرار گرفته‌اند. پژوهش‌های زکی (۱۳۹۰)، زکی (۱۳۹۲)، دانمی، مهدوی، کیان‌پور و حسنی (۱۳۹۵)، اصنافی، حسینی و آمایه (۱۳۹۶)، چشم یزدان و همکاران (۱۳۹۸)، مکی‌زاده و رشیدی بشرآبادی (۱۳۹۹)، کریمی و طباطبایی امیری (۱۳۹۹)، مکی‌زاده و رشیدی بشرآبادی (۱۴۰۰)، و خادمی‌زاده و فلاح (۱۴۰۰) در این گروه قرار دارند.

مرور کلی پیشینه‌ها مبین این مسئله است که اکثر پژوهش‌ها، هر دو رویکرد ذکر شده را اتخاذ نموده و با ترسیم نقشه هم‌نویسندگی و هم‌رخداد واژگانی، با استفاده از ابزارهای علم سنجی، نقشه و مسیر حرکت پژوهش‌های آتی را روشن ساخته و زمینه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی علمی اصولی را در حوزه جنسیت، زنان و خانواده هموار نموده‌اند. نکته دیگر اینکه با توجه به رویکرد میان‌رشته‌ای حوزه جنسیت، زنان و خانواده، برخی از پژوهش‌های علم سنجی، موضوعات اخص مرتبط با حوزه جنسیت، زنان و خانواده از قبیل آسیب‌شناسی خانواده، زنان و زایمان، ازدواج و طلاق، سقط جنین، خشونت، زوج درمانی و... را بررسی نموده‌اند. برخی دیگر، کلیه پژوهش‌های حوزه جنسیت، زنان و خانواده را فارغ از موضوعات خاص، با روش‌ها و ابزارهای علم سنجی تحلیل کرده‌اند. به طور کلی مطالعات در زمینه‌های موضوعی خاص حوزه جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از ابزارهای علم سنجی، نشان از اهمیت این تکنیک و توجه به آن در عصر کنونی جهت شناسایی حوزه‌های موضوعی فعال و جدید دارد. بنابراین، پژوهش‌های مختلف با استفاده از روش علم سنجی توانسته‌اند اقدام به شناسایی پژوهشگران فعال، مجلات هسته، دانشگاه‌ها و مؤسسات و نهادهای پژوهشی موفق و مقایسه میان موضوعات پرکاربرد در حوزه مورد بررسی کنند. با این حال، همان‌طور که ذکر شد، با جستجوهای صورت گرفته، حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده، هنوز مورد سنجش قرار نگرفته است. از این‌رو، با توجه به اهمیت موضوع مذکور، شناسایی روند رشد بروندهای علمی، نویسندگان برتر و فعال، نشریات هسته، دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی فعال در این زمینه موضوعی، ضروری به نظر می‌رسد که پژوهش حاضر سعی در تحقق این امر دارد. یافته‌های این پژوهش برای تمامی پژوهشگران حوزه مطالعات قرآن و حدیث که به مفاهیم جنسیت، زنان و خانواده علاقه‌مند هستند، کمک می‌کند تا مشارکت‌های علمی گذشته را بررسی نموده و با

شناسایی پژوهشگران تأثیرگذار و مجلات هسته، زمینه همکاری‌ها و مشارکت‌های علمی را در آینده فراهم سازند. هم‌نویسندگی و مشارکت علمی می‌تواند منجر به رشد بیشتر و آگاهانه‌تر تولیدات علمی گردد. در راستای هدف پژوهش، سؤالات زیر طرح شده است:

- ۱) نرخ رشد برون‌دادهای علمی پژوهشگران حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده به چه میزان است؟
- ۲) مجلات هسته و نزدیک به هسته حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده براساس قاعده برادفورد کدامند؟
- ۳) نویسندگان هسته حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده براساس قاعده برادفورد کدامند؟
- ۴) مهم‌ترین خوشه‌های هم‌نویسندگی حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده کدامند و ارتباط میان نویسندگان این خوشه‌ها به چه صورت است؟

۲. روش پژوهش

این پژوهش از نظر نوع، کاربردی بوده و روش آن، علم‌سنجی است. جامعه پژوهش شامل حدود ۲۴۵۵ برون‌داد علمی پژوهشگران حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده است که از پایگاه اطلاعاتی پژوهشکده زن و خانواده^۱ جمع‌آوری شد. به این ترتیب، مقالاتی که در عنوان یا کلیدواژه یا چکیده آن‌ها واژگان مرتبط با جنسیت، زنان، خانواده، قرآن، و حدیث آمده، استخراج شدند. روش گردآوری داده‌ها بدین صورت بود که ابتدا طبق کلیدواژه‌های: آیه، قرآن، سوره، تفاسیر، آیات، حدیث، احادیث، روایت، روایات، راوی، مفسر، نزول، امام، سیره، اهل بیت، پیشوا، ائمه، رضوی، فاطمی، علوی، معصوم، امامان شیعه، حضرت، خاندان، امامت، پیامبر، زهرا، فاطمه، انبیاء، رسول، زینب، مریم و اسامی تک‌تک ائمه معصومین، پایگاه محتوای علمی حوزه زنان و خانواده مورد جستجو قرار گرفت. داده‌های ذخیره شده به صورت فایل متنی به نرم‌افزار اکسل، منتقل و تجمیع شدند. پس از جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، با توجه به حجم زیاد کلیدواژه‌ها و مشکلات زبان کنترل نشده، کنترل و یکدست‌سازی کلیدواژه‌ها صورت گرفت. در این مرحله به روش دستی

<https://apss.gom.ac.ir/>

۱. پژوهشکده زن و خانواده به منظور دسترسی سریع و آسان محققان حوزه زنان و خانواده به منابع پژوهشی و با هدف ایجاد مرجعی گسترده و کامل از منابع اطلاعاتی در حوزه زنان و خانواده در اینترنت، پروژه ایجاد بانک محتوای علمی در حوزه زنان و خانواده را در سال ۱۳۸۹ در برنامه‌های علمی خود تعریف کرده و بانک مذکور را در سال ۱۳۹۱ به صورت آزمایشی راه‌اندازی نموده است. داده‌های این پژوهش از میان مقالات مجلات این بانک استخراج گردید.

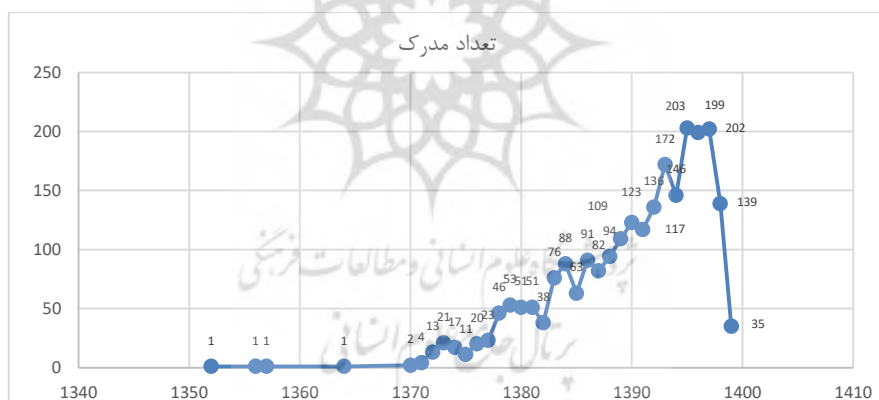
تک تک مقالات مورد بازبینی قرار گرفت تا مقالات نامرتبط از جامعه پژوهش حذف شوند. سپس، با استفاده از نرم افزار یوسی نت^۱ ارتباط بین نویسندگان و نقشه ها مشخص شد. با نرم افزار نت دراو^۲ و ووس ویور^۳، خوشه ها و نقشه کلی هم رخدادی نویسندگان حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده، ترسیم گردید. در ادامه، به تجزیه و تحلیل داده ها براساس سؤالات پژوهش پرداخته شده است.

۳. یافته ها

سؤال اول: نرخ رشد برون دادهای علمی پژوهشگران حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده به چه میزان است؟

برای محاسبه نرخ رشد برون دادهای حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده، از فرمول میانگین هندسی استفاده شده است. مطابق شکل (۱)، نرخ رشد مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده ۱۱/۳۸ درصد است. برای محاسبه نرخ رشد از فرمول مقابل استفاده شد.

$$G = \sqrt[n]{G_1 \times G_2 \times G_3 \dots G_n}$$

شکل ۱- نرخ رشد برون دادهای علمی حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده

همان طور که در شکل (۱) مشخص است، برون دادهای علمی حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده از سال ۱۳۵۲ تا سال ۱۳۷۵ رشد یکسانی داشته و از سال ۱۳۷۶ تاکنون رشد صعودی پیدا کرده است. نیمه دوم دهه نود با ۷۷۸ مقاله، در رتبه نخست قرار دارد.

1. Ucinet
2. NetDraw
3. VOSviewer

به طوری که، ۵۴/۶ درصد مقالات طی مدت زمان ده سال اخیر منتشر شده است. این رشد مؤید آن است که در سال های اخیر، پژوهشگران حوزه های مطالعاتی قرآن و حدیث، جنسیت، زنان و خانواده، بیشتر به پژوهش بین رشته ای اقبال نشان داده اند.

سوال دوم: مجلات هسته و نزدیک به هسته حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده براساس قاعده برادفورد کدامند؟

جدول (۱) مجلات حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده را نشان می دهد، آثار این حوزه در ۴۸۴ مجله منتشر شده است. براساس قاعده پرتو، این مجلات در سه سطح مجلات هسته (۱۴)، نزدیک به هسته (۶۶) و دور از هسته (۴۰۵) تقسیم بندی شده اند. مجلات هسته ۳۳/۵ درصد، مجلات نزدیک به هسته ۳۴/۳ درصد و مجلات دور از هسته ۳۳/۲ درصد از آثار حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده را منتشر کرده اند. مجلات هسته و نزدیک به هسته در جدول های (۱ و ۲) آورده شده است.

جدول ۱- مجلات هسته حوزه مطالعات قرآن و حدیث
در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده براساس قاعده برادفورد

مجله	فراوانی	درصد از کل
پیام زن	161	6.515581
مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)	118	4.775395
بانوان شیعه	86	3.480372
فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)	70	2.832861
پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده (طهورا سابق)	58	2.347228
زن و فرهنگ	55	2.22582
پژوهش های فقه و حقوق اسلامی (فقه و مبانی حقوق اسلامی سابق)	44	1.780656
مطالعات قرآنی (فدک سبزواران)	41	1.659247
معرفت	37	1.497369
پژوهش های قرآنی	36	1.4569
پژوهشنامه زنان	31	1.254553
زن در فرهنگ و هنر (پژوهش زنان سابق)	31	1.254553
اخلاق	30	1.214083
پژوهشنامه متین	30	1.214083

طبق جدول (۱)، مجلات پیام زن، مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)، بانوان شیعه، فقه و

حقوق خانواده (ندای صادق)، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده (طهورا سابق) و زن و فرهنگ به ترتیب بالاترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول (۲) مجلات نزدیک به هسته حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده را براساس قاعده برادفورد نشان می‌دهد.

جدول ۲- مجلات نزدیک به هسته حوزه مطالعات قرآن و حدیث
در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده براساس قاعده برادفورد

ردیف	مجله	تعداد مدرک	ردیف	مجله	تعداد مدرک	ردیف	مجله	تعداد مدرک
1	پژوهشنامه متین	30	23	اسلام و مطالعات اجتماعی	12	45	یاد	9
2	فقه اهل بیت (ع)	30	24	روانشناسی و دین	12	46	آموزه‌های قرآنی (دانشگاه علوم اسلامی رضوی سابق)	8
3	علوم حدیث	29	25	فرهنگ رضوی	12	47	پژوهش‌های میان‌رشته‌ای قرآن کریم	8
4	زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان سابق)	26	26	مطالعات اجتماعی روانشناختی زنان (مطالعات زنان سابق)	12	48	پژوهشنامه علوم و معارف قرآن کریم	8
5	مطالعات جنسیت و خانواده	26	27	مطالعات زن و خانواده	12	49	دادرسی	8
6	بینات	25	28	تاریخ اسلام	11	50	علوم انسانی	8
7	زن و جامعه (جامعه‌شناسی زنان سابق)	24	29	تربیت اسلامی	11	51	فقه و مبانی حقوق اسلامی (مقالات و بررسی‌های سابق)	8
8	پژوهشنامه معارف قرآنی (افاق دین سابق)	23	30	فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی (فرهنگ مشاوره سابق)	11	52	کتاب قیم	8
9	فقه (کاوشی نو در فقه اسلامی)	22	31	قرآن پژوهی خاورشناسان	11	53	مطالعات قرآن و حدیث	8
10	فقه و اصول (مطالعات اسلامی سابق)	22	32	مطالعات تقریبی مذاهب اسلامی (فروع وحدت)	11	54	منهاج	8
11	حوراء (نشریه علمی فرهنگی و اجتماعی زنان)	21	33	تحقیقات علوم قرآن و حدیث	10	55	نامه مفید	8
12	سفینه	21	34	زن و مطالعات خانواده	10	56	نقد ادبی	8
13	فرهنگی تربیتی زنان و خانواده	20	35	علوم اجتماعی	10	57	اخلاق و تاریخ پزشکی	7
14	مطالعات اسلامی زنان و خانواده	19	36	پژوهش‌های فقهی (پژوهش‌های دینی)	9	58	بصیرت و تربیت اسلامی (پژوهش و اندیشه سابق)	7
15	مطالعات تفسیری	18	37	پژوهش‌های تفسیر تطبیقی	9	59	پایش	7
16	پژوهش‌های اجتماعی اسلامی (اندیشه حوزه سابق)	16	38	پژوهش‌های نهج‌البلاغه (النهج)	9	60	پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی	7
17	زنان	16	39	حقوق اسلامی (فقه و حقوق سابق)	9	61	دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه	7
18	کتاب نقد	15	40	ریحانه	9	62	دیدگاه‌های حقوق قضایی (دیدگاه‌های حقوقی سابق)	7

ردیف	مجله	تعداد ردیف	مجله	تعداد ردیف	مجله	تعداد ردیف
19	خانواده‌پژوهی	14	فقه مقارن	41	رفاه اجتماعی	7
20	قرآن، فقه و حقوق اسلامی	13	قرآن و طب	42	فقه پزشکی	7
21	مشکوه	13	مشاوره و روان‌درمانی خانواده	43	مطالعات قرآن و فرهنگ اسلامی	7
22	مطالعات فقه تربیتی (راه تربیت سابق)	13	مطالعات حقوق خصوصی (حقوق سابق)	44	اخلاق پزشکی	6

سوال سوم: نویسندگان هسته حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده براساس قاعده برادفورد کدامند؟

جدول (۳) پرتکرارترین نویسندگان آثار تولید شده در حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده را نشان می‌دهد. پس از یکدست‌سازی واژگان، نویسندگان مربوط به حوزه مذکور مشخص شدند که این مقالات، ۲۵۰۱ نویسنده دارد. بررسی توزیع فراوانی نویسندگان این مقالات نشان داد که توزیع آنها به صورت ۳۰/۷۰، بر قاعده پرتو منطبق است. به این صورت که ۳۰٪ از نویسندگان کلیدی این حوزه، ۷۰٪ از مجموع فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند، و سایرین یعنی ۷۰٪ نویسندگان، تنها ۳۰٪ از مجموع کل فراوانی را دربرمی‌گیرند. به طوری که ۱۲۴۳ مقاله (۵۰/۳٪) توسط ۲۶۰ نویسنده (۱۰/۴٪) به نگارش درآمده است. اسامی نویسندگان برتر حوزه مورد مطالعه براساس قاعده پرتو در جدول (۳) آمده است.

جدول ۳- ده درصد نویسندگان برتر حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده براساس قاعده پرتو

رتبه	نویسنده	تعداد مقاله	رتبه	نویسنده	تعداد مقاله	رتبه	نویسنده	تعداد مقاله
1	مهریزی، مهدی	29	88	اسمعیلی، معصومه	4	175	خوش‌سخن مظفر، زهرا	3
2	غروی نائینی، نهله	23	89	اعتمادی، عذرا	4	176	دیانی، عبدالرسول	3
3	آکوچکیان، احمد	21	90	اکبری‌زاده، فاطمه	4	177	رئیسیان، غلامرضا	3
4	لقمانی، احمد	21	91	براتی، مرتضی	4	178	راد، علی	3
5	بستان (نجفی)، حسین	16	92	بهاری‌راد، علی	4	179	رحمانی، شهلا	3
6	مرتضوی، ضیاء	15	93	بهمن‌پوری، عبدالله	4	180	رحیمی، مرتضی	3
7	آیت‌اللهی، زهرا	13	94	پیروز، علی‌آقا	4	181	رضوی محمد	3
8	طیبی، ناهید	13	95	پیروفر، سهیلا	4	182	رمضانی تهرانی، فهیمه	3
9	فقیهی، علینقی	13	96	حبیبی تبار، جواد	4	183	روخی‌برندقی، کاوس	3
10	صادقی فسائی، سهیلا	12	97	حسین‌نژاد، مجتبی	4	184	رودگر، محمدجواد	3

رتبه	نویسنده	تعداد مقاله	رتبه	نویسنده	تعداد مقاله	رتبه	نویسنده	تعداد مقاله
11	حسینیان، سیمین	11	98	خزائی، میثم	4	185	رهبر، مهدی	3
12	عظیم‌زاده اردبیلی، فائزه	11	99	خیراللهی، محمدعلی	4	186	ریغان، معصومه	3
13	میرخانی، عزت‌السادات	11	100	ذکایی، محمدسعید	4	187	زارعی، اقبال	3
14	پرچم، اعظم	10	101	رجبیان، زهره	4	188	زارعی توپخانه، محمد	3
15	حاجی علی، فریبا	10	102	رسول‌زاده طباطبایی، کاظم	4	189	زارعی، فاطمه	3
16	فتاحی‌زاده، فتحیه	10	103	سبحانی تبریزی، جعفر	4	190	زهراراکر، کیانوش	3
17	موسوی بجنوردی، محمد	10	104	سجادی، ابراهیم	4	191	زیبایی‌نژاد، محمدرضا	3
18	نقیبی، ابوالقاسم	10	105	سجادی امین، مهدی	4	192	ستارزاده، نیلوفر	3
19	احمدیه، مریم	9	106	سعیدی انجری، مریم	4	193	سعادت، صالح	3
20	جان‌بزرگی، مسعود	9	107	سیمبر، معصومه	4	194	سلطانی، عباسعلی	3
21	سعیدزاده، سیدمحسن	9	108	شبان، اعظم	4	195	سودانی، منصور	3
22	علایی‌رحمانی، فاطمه	9	109	شعاع کاظمی، مهرانگیز	4	196	سید میرزایی، محمد	3
23	فاتحی‌زاده، مریم	9	110	صادقی‌مقدم، محمدحسن	4	197	سیفی، فاطمه	3
24	هدایت‌نیا، فرج‌الله	9	111	صدری، محمد	4	198	شجاع‌نوری، فروغ‌الصباح	3
25	کاردوانی، راحله	8	112	صفایی، حسین	4	199	شریعتی، صدرالدین	3
26	محخص، مرضیه	8	113	ضیایی، محمدعادل	4	200	شریفی، علی	3
27	مستقیم، مهدیه	8	114	عشایری منفرد، محمد	4	201	شریفی، محمد	3
28	ایازی، محمدعلی	7	115	علم‌الهدی، جمیله	4	202	شعبانی، محمدحسین	3
29	حسامی، فاضل	7	116	فرزند وحی، جمال	4	203	شفیع‌آبادی، عبدالله	3
30	حسینی، مریم	7	117	فضل‌الله، محمدحسین	4	204	شکاری، روشنعلی	3
31	دهقان‌نژاد، رضا	7	118	قاضی‌زاده، کاظم	4	205	شمسعلی	3
32	دهقان، مجید	7	119	قدرتی، فاطمه	4	206	شیرزاد، محمدحسین	3
33	زرگوشنسب، عبدالجبار	7	120	کجباف، محمدباقر	4	207	شیرزاد، محمدحسین	3
34	شریفی، عنایت‌الله	7	121	کرمی قهی، محمدتقی	4	208	عبادی، ندا	3
35	عابدینی، احمد	7	122	کریملو، مسعود	4	209	عطارزاده، مجتبی	3
36	علی محمدی، طاهر	7	123	کلاتتری ارسنجانی، علی‌اکبر	4	210	عظیمی‌هاشمی، مژگان	3
37	قربان‌نیا، ناصر	7	124	محققیان، زهرا	4	211	علوی‌نژاد، حیدر	3
38	محسنی دهکلانی، محمد	7	125	محمد، کاظم	4	212	علی اکبریان، حسنعلی	3
39	مهرپور، حسین	7	126	معارف، مجید	4	213	علیدوست، ابوالقاسم	3
40	ناصری‌مقدم، حسین	7	127	ملکشاه، آرزو	4	214	علیزاده، مهدی	3
41	اعظم، کمال	6	128	موسوی، رضا	4	215	علیمرادی، امان‌الله	3

رتبه	نویسنده	تعداد مقاله	رتبه	نویسنده	تعداد مقاله	رتبه	نویسنده	تعداد مقاله
42	پسندیده، عباس	6	129	موسوی، فاطمه	4	216	عنایت، حلیمه	3
43	جلالی کندی، سهیلا	6	130	موسوی مقدم، محمد	4	217	غلامی، علی	3
44	حائری، محمدحسن	6	131	نظری توکلی، سعید	4	218	فرجامی، اعظم	3
45	حاجی اسماعیلی، محمدرضا	6	132	نوربالا، محمدعلی	4	219	قاسم‌زاده، مرتضی	3
46	حافظی، معصومه	6	133	نیک‌زاد، عباس	4	220	قوجا‌زاده، مرتضی	3
47	حیدری، احمد	6	134	ورعی، سیدجواد	4	221	کاظمی، زهره	3
48	خوانین‌زاده، محمدحسین	6	135	هدایت‌زاده، محمدصادق	4	222	کدخدایی، محمدرضا	3
49	سالاری‌فر، محمدرضا	6	136	آخوند، سکینه	3	223	کریمی‌نیا، محمدمهدی	3
50	شاکری گلپایگانی، طویی	6	137	آخوان مقدم، زهره	3	224	کریمی بنادکوک، محمود	3
51	علا‌سوند، فریبا	6	138	ارشدی، محمدیار	3	225	کمالی، محمد	3
52	کاویار، حسین	6	139	اسحاقی، محمد	3	226	کوثری، مسعود	3
53	مرتاضی، احمد	6	140	اسکندری، حسین	3	227	گواهی، زهرا	3
54	مروتی، سهراب	6	141	افکاری، محمداسحاق	3	228	لیبی، محمدمهدی	3
55	نعمتی پیرعلی، دل‌آرا	6	142	اکرمی، محمد	3	229	لطیف‌نژاد رودسری، رباب	3
56	هاشمی، حسین	6	143	امام، محمدرضا	3	230	لطیفی، مرضیه	3
57	آذربایجانی، مسعود	5	144	امامی، مسعود	3	231	مؤمنی، عابدین	3
58	آقابابایی، احسان	5	145	امیرپور، حیدر	3	232	محمدتقی‌زاده، مهدیه	3
59	احمدی محمدآبادی، محمدرضا	5	146	امیرمظاهری، امیرمسعود	3	233	محمدیان، علی	3
60	اعرافی، علیرضا	5	147	انصاری، نرگس	3	234	محمدی جورکویه، علی	3
61	افروز، غلامعلی	5	148	باربازاصفهان‌ن، نجمه	3	235	محمدی، فاطمه	3
62	ایزدی‌فرد، علی اکبر	5	149	باقری، احمد	3	236	محمدی، نسیم	3
63	بستانی، قاسم	5	150	بانکی‌پورفرد، امیرحسین	3	237	مختاری افرانکی، نادر	3
64	بهرامی خوندایی، فاطمه	5	151	بختیار، مریم	3	238	مرادخانی، احمد	3
65	تقدیسی، محمدحسین	5	152	بختیاری، افسانه	3	239	مسجدسرای، حمید	3
66	جزایری، رضوان	5	153	بشارتی، زهرا	3	240	مصطفوی‌فرد، حامد	3
67	حسینی، زینب	5	154	بشیرپور، سجاد	3	241	معموری، علی	3
68	خلیلی، عذرا	5	155	بشوی، محمدعقوب	3	242	معین الاسلام، مریم	3
69	رستمی، سهیلا	5	156	بشیری، ابوالقاسم	3	243	مفتح، محمدهادی	3
70	زکی‌مانی، احمد	5	157	بصیری، حمیدرضا	3	244	ملکوتی‌خواه، اسماعیل	3
71	ساجدی، مهدی	5	158	بهرامی، محمد	3	245	ملکی فاراب، ندا	3
72	سروش محلاتی، محمد	5	159	بهرامی، نسیم	3	246	موسوی، متینه	3

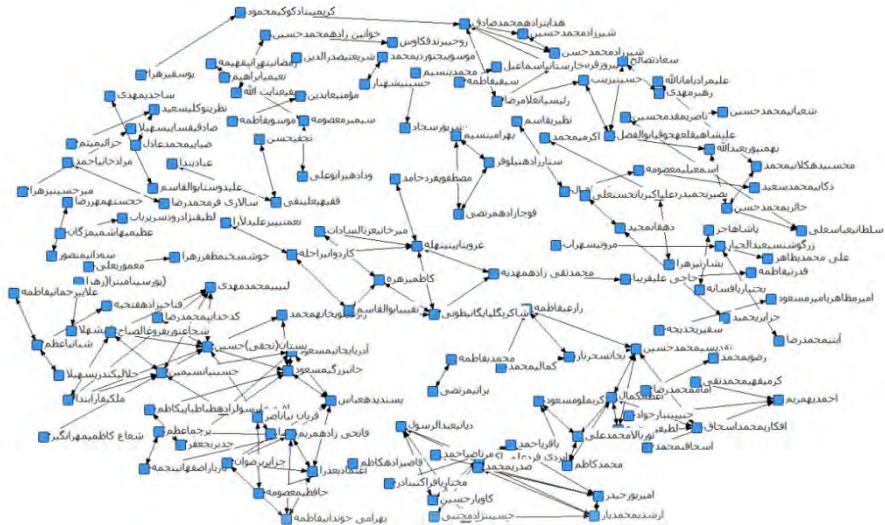
رتبه	نویسنده	تعداد مقاله	رتبه	نویسنده	تعداد مقاله	رتبه	نویسنده	تعداد مقاله
73	سفیری، خدیجه	5	160	بهنیاقر، احمدرضا	3	247	مومن قمی، محمد	3
74	صفورایی پاریزی، محمد مهدی	5	161	پاشا، هاجر	3	248	مومن، محمد	3
75	طاهری نیا، احمد	5	162	پورسینا، میترا (زهره)	3	249	نجات، سحرناز	3
76	علوی قزوینی، علی	5	163	تولایی، علی	3	250	نجفی، حسن	3
77	علیشاهی قلعه جوقی، ابوالفضل	5	164	جدیری، جعفر	3	251	ندری ایبانه، فرشته	3
78	فاکرمیدی، محمد	5	165	جزایری، حمید	3	252	نصیری، علی	3
79	فهرستی، زهرا	5	166	جمالی، محمد	3	253	نظیری، قاسم	3
80	کدیور، جمیله	5	167	حاجی ده‌آبادی احمد	3	254	نعیمی، ابراهیم	3
81	گلی زواره، غلامرضا	5	168	حسینجان‌زاده، فریبرز	3	255	نیلچی‌زاده، فروغ	3
82	معرفت، محمد هادی	5	169	حسینی حائری، کاظم	3	256	واثقی‌راده، محمدحسین	3
83	ملک‌زاده، فهیمه	5	170	حسینی، شهناز	3	257	وداده‌پیر، ابوعلی	3
84	میرحسینی، زهرا	5	171	حکیم‌زاده، فرزانه	3	258	وزیری‌فرد، محمدجواد	3
85	آل رسول، سوسن	4	172	خارستانی، اسماعیل	3	259	هاشمی علی‌آبادی، احمد	3
86	آیتی، محمد رضا	4	173	خانی‌مقدم، مهیار	3	260	یوسفی، زهرا	3
87	ابن‌تراب، مریم	4	174	خجسته‌مهر، رضا	3			

بر اساس جدول (۳)، نویسندگان اصلی حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده برحسب قاعده برادفورد ۲۶۰ نویسنده هستند که هر یک از نویسندگان حداقل دارای سه مقاله و حداکثر ۲۹ مقاله می‌باشند.

مهدی مهریزی، نهله غروی نایینی، احمد آکوچکیان، احمد لقمانی و حسین بستان (نجفی) به ترتیب بالاترین فراوانی مقاله را به خود اختصاص داده‌اند.

سوال چهارم: مهم‌ترین خوشه‌های هم‌نویسندگی حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده کدامند؟ و ارتباط میان نویسندگان این خوشه‌ها به چه صورت است؟

در پاسخ به سوال چهارم پژوهش، ابتدا با استفاده از نرم‌افزار یوسی نت ارتباط بین نویسندگان و نقشه‌ها توسط این نرم‌افزار مشخص شد. سپس با استفاده از نرم‌افزار نت‌دراو و ووس ویور خوشه‌ها ترسیم شدند و سنجه‌های مرکزیت و بینابینی محاسبه گردید. نقشه کلی ترسیم شده از هم‌رخدادی نویسندگان حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده توسط نت‌دراو در شکل (۲) آمده است.

شکل ۲- نقشه هم‌نویسندگی حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از نرم‌افزار نت‌دراو

براساس شکل (۲) و با استفاده از نرم‌افزار ووس ویور، ۵۹ نویسنده دارای بیشترین ارتباط شناسایی شدند. خوشه نویسندگان حوزه مورد مطالعه به ۹ خوشه فرعی تقسیم شده است که در ادامه هر یک از خوشه‌ها به صورت مجزا ترسیم و مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

خوشه (۱)

جدول ۴- فهرست نویسندگان خوشه (۱) به ترتیب براساس بیشترین ارتباط

رتبه	نویسنده	میزان ارتباط	رتبه و وابستگی سازمانی
۱	اسمعیلی، معصومه	۱۲	دانشیار، گروه مشاوره، دانشگاه علامه طباطبائی
۲	رضا پور میر صالح، یاسر	۸	استادیار، گروه مشاوره، دانشگاه اردکان
۳	دکایه، محمد سعید	۶	استاد، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی
۴	کلاتر کوشه، محمد	۶	استاد، گروه مشاوره، دانشگاه علامه طباطبائی
۵	زارعی، اقبال	۴	دانشیار، گروه مشاوره و روانشناسی، دانشگاه هرمزگان
۶	قاسمی یزدآبادی، مریم	۴	کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی
۷	نظیری، قاسم	۴	استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات فارس
۸	قادر، زهرا	۲	استادیار، گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت
۹	گلزاری، محمود	۲	استاد، دانشگاه علامه طباطبائی
۱۰	نیازی، شهریار	۲	دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه تهران

طبق جدول (۴)، این خوشه از ۱۰ نویسنده تشکیل شده است. در این خوشه، معصومه اسمعیلی بیشترین ارتباط را با دیگر نویسندگان را دارد. نویسندگان بعدی دارای بیشترین ارتباط یاسر رضاپور میرصالح، محمدسعید ذکایی و محمد کلانترکوشه هستند.

خوشه (۲)

جدول ۵- فهرست نویسندگان خوشه (۲) به ترتیب براساس بیشترین ارتباط

رتبه	نویسنده	میزان ارتباط	رتبه و وابستگی سازمانی
۱	جان بزرگی، مسعود	20	استاد، گروه روانشناسی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه،
۲	آذربایجانی، مسعود	16	دانشیار، گروه روانشناسی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۳	پسندیده، عباس	16	دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه قرآن و حدیث
۴	افروز، غلامعلی	10	روانشناس ایرانی، شورای سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی ایران
۵	جدیری، جعفر	8	دانشجوی دکتری روانشناسی، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
۶	رسول‌زاده طباطبایی، کاظم	8	دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس
۷	غلامعلی لواسانی، مسعود	8	دانشیار، گروه روانشناسی تربیتی، دانشگاه تهران
۸	زارعی توپخانه، محمد	4	دانشجوی دکتری روانشناسی عمومی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۹	ترکاشوند، جواد	2	دانشجوی دکتری روانشناسی، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

طبق جدول (۵)، این خوشه از ۹ نویسنده تشکیل شده است. در این خوشه، مسعود جان‌بزرگی بیشترین ارتباط را با دیگر نویسندگان دارد. نویسندگان بعدی دارای بیشترین ارتباط مسعود آذربایجانی، عباس پسندیده و غلامعلی افروز هستند.

خوشه (۳)

جدول ۶- فهرست نویسندگان خوشه (۳) به ترتیب براساس بیشترین ارتباط

رتبه	نویسنده	میزان ارتباط	رتبه و وابستگی سازمانی
۱	خوانین‌زاده، محمدحسین	18	عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبایی
۲	شریفی، عنایت‌الله	16	دانشیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه علامه طباطبایی
۳	فرح‌بخش، کیومرث	12	دانشیار، گروه مشاوره، دانشگاه علامه طباطبایی
۴	پیرهادی، علی	8	دانشجوی دکتری مدرسی معارف اسلامی، دانشگاه علامه طباطبایی
۵	روح‌ب رندق، کاوس	8	دانشیار، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه تربیت مدرس
۶	سعیدی، فاطمه سادات	8	دانش آموخته حوزه علمیه واحد خواران تهران
۷	فاضل‌نیا، محمد	8	کارشناسی ارشد مدرسی معارف اسلامی، دانشگاه علامه طباطبایی
۸	حسن‌زاده، صالح	6	دانشیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه علامه طباطبایی

طبق جدول (۶)، این خوشه از ۸ نویسنده تشکیل شده است. در این خوشه، محمدحسین

خوانین زاده بیشترین ارتباط را با دیگر نویسندگان دارد. نویسندگان بعدی دارای بیشترین ارتباط عنایت الله شریفی و کیومرث فرح بخش هستند.

خوشه (۴)

جدول ۷- فهرست نویسندگان خوشه (۴) به ترتیب براساس بیشترین ارتباط

رتبه	نویسنده	میزان ارتباط	رتبه و وابستگی سازمانی
۱	فاتحی زاده، مریم	36	دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان
۲	جزایری، رضوان	26	گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان
۳	اعتمادی، عدرا	24	دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان
۴	بهرامی خوندابی، فاطمه	16	استاد، گروه مشاوره، دانشگاه اصفهان
۵	عابدی، محمدرضا	8	استاد، گروه مشاوره، دانشگاه اصفهان
۶	مؤمنی، خدامراد	6	دانشیار، گروه روانشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه
۷	اسماعیلی، رضا	2	استادیار، گروه مدیریت و برنامه ریزی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان
۸	زارع بهرام آبادی، مهدی	2	دانشیار، گروه مشاوره، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

طبق جدول (۷)، این خوشه از ۸ نویسنده تشکیل شده است. در این خوشه، مریم فاتحی زاده بیشترین ارتباط را با دیگر نویسندگان دارد. نویسندگان بعدی دارای بیشترین ارتباط، رضوان جزایری، عدرا اعتمادی، و فاطمه بهرامی خوندابی هستند.

خوشه (۵)

جدول ۸- فهرست نویسندگان خوشه (۵) به ترتیب براساس بیشترین ارتباط

رتبه	نویسنده	میزان ارتباط	رتبه و وابستگی سازمانی
۱	موتابی، فرشته	6	استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی
۲	آزاد فلاح، پرویز	4	دانشیار، گروه روانشناسی دانشگاه تربیت مدرس
۳	اسکندری، حسین	4	دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبائی
۴	برجعی، احمد	4	دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبائی
۵	پیوسته گر، مهرانگیز	4	دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه الزهرا

طبق جدول (۸)، این خوشه از ۸ نویسنده تشکیل شده است. در این خوشه، فرشته موتابی بیشترین ارتباط را با دیگر نویسندگان دارد.

خوشه (۶)

جدول ۹- فهرست نویسندگان خوشه ۶ به ترتیب براساس بیشترین ارتباط

رتبه	نویسنده	میزان ارتباط	رتبه و وابستگی سازمانی
۱	حسینیان، سیمین	42	استاد، گروه مشاوره، دانشگاه الزهرا(س)
۲	چابکی نژاد، زهرا	6	دانشجوی دکتری، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان
۳	شعاع کاظمی، مهرانگیز	6	دانشیار، دانشگاه الزهرا(س)
۴	حجازی موغاری، الهه	2	دانشیار، گروه روانشناسی تربیتی و مشاوره، دانشگاه تهران
۵	رسولی، رؤیا	2	استادیار، دانشگاه الزهرا(س)

طبق جدول (۹)، این خوشه از ۵ نویسنده تشکیل شده است. در این خوشه، سیمین حسینیان بیشترین ارتباط را با دیگر نویسندگان دارد.

خوشه (۷)

جدول ۱۰- فهرست نویسندگان خوشه ۷ به ترتیب براساس بیشترین ارتباط

رتبه	نویسنده	میزان ارتباط	رتبه و وابستگی سازمانی
۱	بستان (نجفی)، حسین	38	استادیار، گروه علوم اجتماعی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۲	دهقان نژاد، رضا	14	استادیار، گروه آموزشی فقه و حقوق اسلامی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان
۳	کدخدایی، محمدرضا	6	دانشجوی دکتری مطالعات زنان
۴	باقرزاده، محمدرضا	2	استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قاشمشهر

طبق جدول (۱۰)، این خوشه از ۴ نویسنده تشکیل شده است. در این خوشه، حسین بستان (نجفی) بیشترین ارتباط را با دیگر نویسندگان دارد.

خوشه (۸)

جدول ۱۱- فهرست نویسندگان خوشه ۸ به ترتیب براساس بیشترین ارتباط

رتبه	نویسنده	میزان ارتباط	رتبه و وابستگی سازمانی
۱	پرچم، اعظم	22	دانشیار، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه اصفهان
۲	بارباز اصفهانی، نجمه	12	کارشناسی ارشد، گروه علوم قرآن و حدیث
۳	بوجاری، سهیلا	4	کارشناسی ارشد، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه اصفهان
۴	فتاحی، سیده فاطمه	4	کارشناسی ارشد، گروه علوم قرآن و حدیث، دانشگاه اصفهان

طبق جدول (۱۱)، این خوشه از ۴ نویسنده تشکیل شده است. در این خوشه، اعظم پرچم بیشترین ارتباط را با دیگر نویسندگان دارد.

۴. نتیجه گیری

پژوهش حاضر، یک مطالعه علم‌سنجی است که حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده را با استفاده از ترسیم هم‌نویسندگی، مورد بررسی قرار داده و تصویری از روند رشد تولیدات علمی، نشریات و نویسندگان هسته، دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی فعال و برتر را در این عرصه ارائه نمود. مطابق یافته‌های پژوهش، نرخ رشد این حوزه ۱۱/۳۸ درصد است. عمده پژوهش‌های این حوزه (۵۴/۶ درصد) در یک دهه اخیر منتشر شده است. برای این افزایش می‌توان عوامل زیر را برشمرد:

۱) توسعه ظرفیت دانشگاه‌ها در پذیرش دانشجوی در مقاطع کارشناسی ارشد از سال ۱۳۷۵ و رغبت دانشجویان برای افزایش نمره،

۲) تغییر رویکرد دانشگاه‌ها از مقطع کارشناسی ارشد به مقطع دکتری از سال ۱۳۹۰ به بعد و اجباری بودن خروجی مقاله از رساله که نقطه اوج مقالات نیز سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۵ است،

۳) توسعه پژوهشگاه‌ها و مراکز علمی و ملزم بودن اعضای هیئت علمی این مراکز به نوشتن مقاله. این امر فرصت مناسبی برای همکاری سازمان‌های متصدی حوزه مطالعات قرآن و حدیث جهت رفع نیازهای پژوهشی است که از طریق سوق دادن فعالیت‌های پژوهشی این حوزه در قالب پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی و مقالات اعضای هیئت علمی آموزشی دانشگاه‌ها و اعضای هیئت علمی پژوهشی پژوهشگاه‌ها و پژوهشکده‌ها محقق می‌شود. ۸۰ مجله، عهده‌دار انتشار ۶۷/۸ درصد از مجموع کل آثار (۲۴۷۱) این حوزه هستند. مرور پنج مجله برتر این حوزه نشان داد که غیر از مجله پیام زن که به صورت ماهنامه منتشر می‌شود و بدون درجه است، مجلات دیگر مانند مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)، بانوان شیعه، فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)، پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده (طهورا سابق) و زن و فرهنگ، همگی مجلات معتبری هستند.

بررسی ۲۴۵۵ مقاله منتشرشده در حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده نشان می‌دهد که این مقالات توسط ۲۵۰۱ نویسنده به نگارش درآمده‌اند که طبق قاعده برادفورد ۲۶۰ نویسنده آن حداقل دارای سه مقاله و حداکثر ۵۳ مقاله است. از میان ده نویسنده پرتکرار این حوزه می‌توان به مهدی مهریزی، ناله غروی نایینی، احمد آکوچکیان، احمد لقمانی و حسین بستان (نجفی) اشاره کرد. چهار نویسنده اول دارای بیشترین مقاله در این حوزه هستند. این امر طبیعی به نظر می‌رسد و نکته دیگر اینکه بیشتر نویسندگان دارای مرتبه دانشیاری و یا استادی در دانشگاه‌های معتبر هستند. بی‌شک هرچه همکاری علمی میان محققان بیشتر باشد، کیفیت کار آنان و در نتیجه میزان پیشرفت علمی بیشتر خواهد بود.

نویسندگان خوشه‌های استخراج‌شده از بروندهای علمی و ارتباط میان آن‌ها نشان داد که نویسندگان حوزه مطالعات قرآن و حدیث در موضوعات جنسیت، زنان و خانواده در ۸ خوشه قرار دارند. خوشه ۱ تا ۷ ترکیبی از استادان گروه مشاوره با رتبه استادی و دانشیاری و دانشجویان آنها از دانشگاه‌های علامه طباطبائی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات فارس، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، دانشگاه قرآن و حدیث قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه اصفهان، دانشگاه رازی کرمانشاه، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه الزهراء، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان است. تنها خوشه هشتم مربوط به گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه اصفهان بوده که اعظم پرچم دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه اصفهان با دانشجویان خود تشکیل داده‌اند؛ و در رشته‌های مشاوره و روانشناسی همکاری‌های علمی بسیار بالاست؛ اما در رشته‌های علوم انسانی به‌ویژه علوم قرآن و حدیث، همکاری‌های گروهی بسیار اندک است.

البته در خصوص علل عدم همکاری بعضی از نویسندگان با یکدیگر می‌توان به مواردی از قبیل موقعیت شغلی و مسئولیت اداری، عدم روحیه همکاری و مهارت ارتباطی ضعیف اشاره نمود. به‌علاوه، حضور نام برخی افراد در مقالات مختلف و در نتیجه افزایش چگالی آنان نیز تأثیرگذار بوده است. در خصوص روحیه کار تیمی ایرانیان، اسلامی ندوشن (۱۳۹۰) در کتاب خود می‌نویسد که گفته می‌شود ایرانی تک‌رو است. در تنهایی فردی است قادر، ولی در همکاری با جمع لنگ می‌شود. از این‌رو کار دسته‌جمعی معمولاً ناموفق بوده است. توانایی ترکیب ایرانی ضعیف است و این به سبب پراکندگی اندیشه است که خود از زندگی اجتماعی سرچشمه می‌گیرد. از این‌رو لازم است به این مهم توجه شود. براساس یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای زیر را می‌توان ارائه کرد:

♦ مقایسه‌ی نتایج پژوهش حاضر با نتایج مربوط به ترسیم و تحلیل، شبکه‌های هم‌نویسندگی مقالات همایش‌های علمی،

♦ مقایسه نتایج پژوهش حاضر با نتایج مربوط به ترسیم و تحلیل، شبکه‌های هم‌نویسندگی مقالات در سایر حوزه‌های علمی با مفاهیم جنسیت، زنان و خانواده،

♦ مقایسه ساختار شبکه همکاری‌های علمی پژوهشگران کشور در این حوزه با پژوهشگران بین‌المللی،

♦ همکاری بیشتر پژوهشگران حوزه علوم قرآن و حدیث با پژوهشگران رشته‌های دیگر، بخصوص مشاوره و روانشناسی.

منابع

- اسلامی ندوشن، محمدعلی (۱۳۹۰). *روزها در راه*. تهران: انتشارات یزدان.
- اصنافی، امیررضا؛ حسینی، الهه؛ آمایه، سارا (۱۳۹۶). ترسیم و تحلیل شبکه هم‌نویسندگی مقالات کنگره ملی «آسیب‌شناسی خانواده» با بهره‌گیری از شاخص‌های تحلیل شبکه اجتماعی. *خانواده‌پژوهی*، ۱۳(۲)، ص ۳۱۹-۳۳۳.
- جواهری، مرگن؛ وکیلی مفرد، حسین؛ امیری، محمدرضا؛ خاچه، علی‌اکبر (۱۴۰۰). ترسیم و تحلیل نقشه دانش حوزه پژوهش‌های زنان و زایمان با استفاده از تحلیل هم‌رخدادی واژگان. *پژوهشنامه علم‌سنجی*، ۷(۲)، ص ۱۳۷-۱۵۶.
- چشم یزدان، محمدرضا؛ دهنویه، رضا؛ بامیر، موسی؛ پورشیخعلی، آتوسا؛ نوری حکمت، سمیه (۱۳۹۸). بررسی وضعیت تولیدات علمی حوزه زنان و زایمان ایران پیش و پس از طرح تحول نظام سلامت براساس پایگاه Web of Science: یک مطالعه علم‌سنجی. *مجله دانشکده پزشکی*، ۷۷(۸)، ص ۴۹۸-۵۰۴.
- حری، عباس (۱۳۷۲). یادداشت سردبیر. *فصلنامه کتاب*، شماره ۱۹-۲۰.
- خادمی‌زاده، شهناز؛ فلاح، محمد (۱۴۰۰). پیشینه علمی زوج‌درمانی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس: تحلیل اسنادی و علم‌سنجی تحقیقات بین‌المللی در حوزه زوج‌درمانی. *مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، ۱۱(۱)، ص ۲۱۱-۲۳۸.
- دانمی، فاطمه؛ مهدوی، نفیسه؛ کیان‌پور، سعید؛ حسینی، جعفر (۱۳۹۵). بررسی یک دهه پژوهش در زمینه مداخله در تعارض‌های خانوادگی و زناشویی. *آسیب‌شناسی خانواده*، ۲(۲)، ص ۸۳-۱۰۲.
- رضاقلی لالائی، زینب (۱۳۹۰). *بررسی وضعیت تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه الزهراء(س) در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ و عوامل مؤثر بر تولید علمی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهراء(س).
- زکی، محمدعلی (۱۳۹۰). بررسی تحقیقات آسیب‌شناسی خانواده در ایران، دهه ۸۰ روند، الگوها و گرایش‌ها. *زنان و خانواده*، ۶(۱۸).
- زکی، محمدعلی (۱۳۹۲). بررسی آسیب‌شناسی خانواده در ایران طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰: گرایش‌ها، الگوها و گرایش‌ها. در: *آسیب‌های اجتماعی خانواده: اختلال، خشونت و طلاق، انجمن جامعه‌شناسی و شورای اجتماعی کشور*. تهران: آگاه، ص ۱۵۱-۱۶۳.
- سهیلی، فرامرز؛ عصاره، فریده؛ فرج‌پهلوی، عبدالحسین (۱۳۹۲). تحلیل ساختار شبکه‌های اجتماعی هم‌نویسندگی پژوهشگران علم اطلاعات. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۲۹(۱)، ص ۱۹۱-۲۱۰.
- طباطبایی امیری، فائزه السادات؛ کریمی، رضا؛ قاسم‌پور، فاطمه (۱۳۹۸). مطالعه علم‌سنجی حوزه جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از ترسیم نقشه هم‌رخدادی واژگان. *مطالعات جنسیت و خانواده*، ۷(۲)، ص ۳۱-۶۰.
- عرفان منش، محمدمامین؛ ارشدی، هما. (۱۳۹۴). شبکه هم‌نویسندگی مؤسسات در مقاله‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۴۹(۱)، ص ۷۹-۹۹.
- کریمی، رضا؛ طباطبایی امیری، فائزه السادات (۱۳۹۹). مطالعه روند تولیدات علمی کشورهای اسلامی در حوزه جنسیت، زنان و خانواده در پایگاه وب آو ساینس. *سفینه*، ۱۸(۶۹)، ص ۲۷-۵۰.
- کریمی، رضا؛ طباطبایی امیری، فائزه السادات (۱۴۰۱). ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از طریق هم‌رخدادی واژگان در پایگاه استادی وب آو ساینس. *مطالعات اسلامی زنان و خانواده*، ۹(۱۹)، ص ۷-۳۳.
- کریمی، رضا؛ عرب خراسانی، سمیه؛ طباطبایی امیری، فائزه السادات؛ نصیری، محمدرضا (۱۴۰۰). مقایسه تطبیقی مفاهیم

- خشونت در تحقیقات جنسیت، زنان، خانواده در ایران و کشورهای توسعه یافته براساس تحلیل هم‌رخدادی واژگان. زن در توسعه و سیاست، ۱۹(۲)، ص ۱۹۳-۲۲۱.
- مکی‌زاده، فاطمه؛ رشیدی بشرآبادی، راضیه (۱۳۹۹). بررسی تولیدات علمی حوزه موضوعی سقط جنین در بین کشورهای سازمان همکاری اسلامی طی سال‌های ۱۹۷۳-۲۰۱۸. *زنان، مامایی و نازایی ایران*، ۲۳(۷)، ص ۸-۲۱.
- مکی‌زاده، فاطمه؛ رشیدی بشرآبادی، راضیه (۱۴۰۰). تعیین خوشه‌های موضوعی و همکاری‌های علمی در مدارک مرتبط با سقط جنین در کشورهای اسلامی. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۱۸(۲)، ص ۷۳-۸۰.
- Newman, M.E.J. (2001). Scientific collaboration networks: Network construction and fundamental results. *Physical Review E*, 64(1), p. 1-7.

